

Möjlighet till nedsättning eller efterskänkning av jämnstora klientavgifter inom hälso- och sjukvården

Välfärdsområdesstyrelse 21.09.2026

ÖVPH/5203/02.06.05/2026

Beredare Sjöström Pia-Maria
Tilläggsuppgifter: telefonnummer: 040 184 1597, fornamn.efternamn@ovph.fi

Bakgrund

Under de senaste åren har klientavgifterna inom social- och hälsovården höjts avsevärt. Genom ändringen av klientavgiftsförordningen som trädde i kraft 1.1.2025 höjdes de maximibelopp som främst gäller primärvården och den specialiserade sjukvården, inför 2027 planeras också kännbara förhöjningar. Höjningarna är en del av anpassningen av den offentliga ekonomin och välfärdsområdenas finansiering har minskat i motsvarande grad. I servicestrategin för 2026–2029 ingår målsättningen att ingen ska behöva avstå från social- och hälsovårdstjänster av ekonomiska orsaker.

Avgiftstaket inom hälso- och sjukvården ger ett viktigt skydd för klienter som använder flera avgiftsbelagda tjänster under ett kalenderår. För klienter med svag ekonomisk situation, skuldsättning eller begränsade administrativa resurser kan en enskild eller oväntad räkning ändå leda till en oskälig situation innan avgiftstaket uppnås eller innan annat stöd hinner beviljas.

Enligt 11 § i klientavgiftslagen ska avgifter för socialvårdens tjänster och sådana avgifter inom hälso- och sjukvården som bestäms enligt betalningsförmågan nedsättas eller efterskänkas till den del uttaget av avgiften äventyrar klientens eller familjens försörjning eller klientens lagstadgade försörjningsplikt. Nedsättning och efterskänkning av klientavgift ska vara primärt i förhållande till utkomststöd.

Klientavgiftslagen ger dessutom välfärdsområdet möjlighet att besluta att även andra avgifter kan nedsättas eller efterskänkas på motsvarande grunder. Detta innebär att välfärdsområdet kan fatta ett särskilt beslut om att också jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter ska kunna nedsättas eller efterskänkas.

Social- och hälsovårdsministeriet har i sin anvisning 17.2.2025, *Skyddsmekanismerna i lagstiftningen om kundavgifter* (VN/5274/2025-STM), betonat att klientavgifter inte får leda till att klienter av ekonomiska skäl avstår från behövliga tjänster. Ministeriet rekommenderar att välfärdsområdena överväger att tillämpa möjligheten att nedsätta eller efterskänka även jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter, särskilt när avgiften eller kundgruppen är sådan att det finns en betydande risk för att avgiften äventyrar försörjningen eller den lagstadgade försörjningsplikten.

Praxis för nedsättning klientavgifter varierar mellan välfärdsområdena. En del välfärdsområden har beslutat att även jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter kan nedsättas eller efterskänkas enligt samma prövningsprinciper som socialvårdens avgifter och inkomstrelaterade hälso- och sjukvårdsavgifter. Andra välfärdsområden har däremot uttryckligen avgränsat jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter utanför möjligheten till nedsättning eller efterskänkning. Praxis inom olika välfärdsområden framgår ur SOSTEs utredning 2026 (på finska).

Principerna för klientavgifter i Österbottens välfärdsområde finns i klientavgiftshandboken, som välfärdsområdesstyrelsen godkänner årligen. I den nuvarande handboken är det, i enlighet med klientavgiftslagen, möjligt att ansöka om nedsättning eller efterskänkning av socialvårdens avgifter, både inkomstrelaterade och jämnstora avgifter, samt av hälso- och sjukvårdsavgifter som bestäms enligt klientens inkomster. Det är däremot inte möjligt att ansöka om nedsättning eller efterskänkning av jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter,

såsom hälsostationsavgifter, poliklinikavgifter, tandvårdsavgifter eller avgifter för kortvarig institutionsvård inom hälso- och sjukvården.

Nedsättning eller efterskänkning av jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter kunde bli aktuell särskilt för klienter som inte är berättigade till grundläggande utkomststöd men som har låga inkomster, har skulder för utmätning eller skuldsanering, små ekonomiska marginaler eller en livssituation där en oförutsedd klientavgift äventyrar den dagliga försörjningen. I första hand ska klienten informeras om möjligheten att ansöka om grundläggande utkomststöd hos FPA, eftersom jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter kan beaktas som utgift vid bedömningen av rätten till grundläggande utkomststöd. Klienten ska också erbjudas möjlighet att kontakta faktureringen för att flytta förfallodagen eller komma överens om en avbetalningsplan när betalningssvårigheten bedöms vara tillfällig, detta är något som tillämpas redan i dagsläget.

Beslut om nedsättning eller efterskänkning fattas enligt de principer som redan anges i klientavgiftshandboken. Prövningen görs efter ansökan och baseras på tillräckliga uppgifter om inkomster, utgifter och övriga ekonomiska omständigheter och principerna är även tillämpliga på fasta hälsovårdsavgifter. Handboken uppdateras så att den tydligt beskriver tillämpningsområdet, ansökningsförfarandet, prioriteringen i förhållande till grundläggande utkomststöd och avbetalningsarrangemang samt de kriterier som används vid helhetsbedömningen.

Möjlighet till nedsättning av jämnstora hälsovårdsavgifter stärker skyddet för klienter i ekonomiskt utsatta situationer och stödjer servicestrategins mål om att ekonomiska orsaker inte ska hindra tillgången till behövliga social- och hälsovårdstjänster. Förfarandet kan minska risken för att klienter skjuter upp eller avstår från vård på grund av avgifter och kan samtidigt bidra till tydligare och mer enhetliga rutiner för rådgivning och handläggning.

De ekonomiska konsekvenserna beror på antalet ansökningar och på i vilken omfattning avgifter nedsätts eller efterskänks. Eftersom prövningen föreslås vara individuell och sekundär i förhållande till grundläggande utkomststöd och betalningsarrangemang bedöms konsekvenserna i detta skede vara begränsade. Utfallet följs upp genom antalet inkomna ansökningar, beslutsutfall, efterskänkta eller nedsatta belopp samt påverkan på avgiftsenhetens arbetsbelastning. I de välfärdsområden där det är möjligt att ansöka om nedsättning av jämnstora klientavgifter har det rört sig om i medeltal ca 25 ansökningar/ 10 000 invånare, vilket för Österbottens del skulle innebära ca 450 ansökningar / år.

Avgiftsenheten handlägger i dagsläget cirka 350 ärenden per år som gäller nedsättning av socialvårdens avgifter, höjning av servicesedelns värde eller anmärkningar mot räkningar. Om möjligheten att ansöka om nedsättning eller efterskänkning utvidgas till jämnstora hälso- och sjukvårdsavgifter bedöms uppgiften i nuläget kunna skötas inom befintlig personalresurs, som kan delegeras rätt att sköta även denna uppgift, men situationen behöver följas upp.

Sektordirektör för barn, unga och familjer Sjöström Pia-Maria

föreslår att välfärdsområdesstyrelsen beslutar att jämnstora klientavgifter inom hälso- och sjukvården i särskilda fall kan nedsättas eller efterskänkas, om uttaget av avgiften äventyrar klientens eller familjens försörjning eller klientens lagstadgade försörjningsplikt, eller om det finns särskilda skäl med beaktande av vårdsynpunkter. Klienten ska i första hand hänvisas till att ansöka om grundläggande utkomststöd eller att komma överens om betalningsarrangemang, till den del detta ändamålsenligt. Nedsättning eller efterskänkning gäller inte avgift för uteblivet besök eller avgift för intyg. Principerna tas med då klientavgiftshandboken uppdateras inför 2027 och träder i kraft 1.1.2027.

Beslut:

Bilagor

Distribution